ENKÖPINGS KOMMUN

Dokumenttyp: Riktlinje
Ärendenummer: VON2025/74
Gäller fr.o.m.: 2025-06-11
Gäller t.o.m.: tillsvidare
Reviderad: 2026-10-19

Beslutad av: Vård- och omsorgsnämnden
Ansvarig funktion: Förvaltningschef
Område: Motverka välfärdsbrott
Ersätter: Tidigare version
Gäller för Vård- och omsorgsnämnden
Nämnd: Vård- och omsorgsnämnden

Riktlinje för motverkan av välfärdsbrott inom vård och omsorg

Kontakta kommunen: telefon: 0171–62 50 00, e-post: kommunen@enkoping.se
Webbadress: enkoping.se
Postadress: Enköpings kommun, 745 80 Enköping
Organisationsnummer: 212000–0282

1 Innehåll

Riktlinje för motverkan av välfärdsbrott inom vård och omsorg 1
1.1 Bakgrund 3
1.2 Syfte 3
1.3 Omfattning 3
1.4 Termer och begrepp 4
1.5 Ansvar 5
1.5.1 Vård och omsorgsnämnden: 5
1.5.2 Förvaltningschef: 5
1.5.3 Verksamhetschefer 5
1.5.4 Verksamhetschef Bistånd: 5
1.5.5 Enhetschef Bistånd 6
1.5.6 Biståndshandläggare: 7
1.5.7 Verksamhetscontroller: 7
1.5.8 Stödfunktion Samordnare med inriktning mot välfärdsbrott 7
1.5.9 Övriga stödfunktioner och medarbetare 7
1.6 Genomförande 8
1.6.1 Förebyggande arbete 8
1.6.2 Upptäckt och hantering 8
1.6.3 Uppföljning och kontroll 9
1.7 Dokumenthistorik 9
1.8 Referenslista 10

UTKAST

1.1 Bakgrund

Välfärdsbrottslighet utgör ett allvarligt hot mot legitimiteten och förtroendet för den offentliga sektorn och innebär en risk för att samhällets resurser inte används till dem som de är avsedda för. Nämnden har ett särskilt ansvar att värna om rättssäkerhet, likabehandling och effektiv användning av skattemedel. Vård- och omsorgsförvaltningen arbetar på uppdrag av nämnden. Förvaltningen utför insatser och stöd enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Beslut, resurser och tjänster ska hanteras rättssäkert och i enlighet med lagstiftningens intentioner.

1.2 Syfte

Syftet med riktlinjen och med arbetet i sig är att säkerställa att Vård- och omsorgsnämnden i Enköpings kommun bedriver ett systematiskt arbete för att förebygga, upptäcka och hantera välfärdsbrott, misstänkta oegentligheter och felaktiga utbetalningar.

1.3 Omfattning

Riktlinjen omfattar förvaltningens verksamheter som bedrivs enligt:

- Socialtjänstlagen (SoL, 2025:400)
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS, 1993:387)
- Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 2017:30), särskilt den kommunala primärvården
- Lagen om bostadsanpassningsbidrag (BAB, 2018:222)
- Servicetjänster enligt lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter att ge personer över 70 års ålder hjälp med enklare saker för att förebygga olyckor.

Såväl myndighetsutövning som utförarverksamhet omfattas, där ansvaret för att arbeta med frågorna gällande välfärdsbrott är proportionerligt beroende på det ansvar man har i sin anställning. Det vill säga högre ansvar ju högre mandat man har. Riktlinjen omfattar även samverkan med externa utförare och leverantörer av insatser, vård eller stöd inom ramen för Lagen om valfrihet (LOV) och Lagen om offentlig upphandling (LOU).

1.4 Termer och begrepp

Välfärdsbrott (enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) definition). - När en aktör, företag, förening eller privatperson otillbörligen utnyttjar kommuners och regioners välfärdssystem för egen vinning. Med välfärdsbrott avses till exempel:

- Ekonomiska brott för utnyttjande av offentliga resurser för personlig eller organisatorisk vinning (uppsåtligt eller oaktsamt)
- Bedrägeri, lögn eller manipulation genom vilseledning eller underlåtelse
- Felaktig rapportering av utförda insatser
- Manipulering av tidsregistrering eller journalsystem
- Felaktig fakturering eller ersättning
- Orimlig konsumtion av insatser

FUT - Felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd.

Socialförsäkringsbalken, 51 kapitel, §2 (2010:110) - För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Otillåten påverkan (Brottsförebyggande rådets definition) - Begreppet otillåten påverkan omfattar trakasserier, hot, våld, skadegörelse och korruption med syftet att påverka en persons tjänsteutövning.

Oegentlighet – Beskriver handlingar eller förfaranden som är otillbörliga, olämpliga eller oärliga men som inte nödvändigtvis är direkt olagliga. Återfinns vanligen i sammanhang där det finns misstanke om felaktigt agerande, särskilt i offentliga sammanhang. Kan vara en form av misskötsel särskilt kopplat till avsteg från gällande regler, riktlinjer eller etiska normer.

Mälarkommuner mot organiserad brottslighet ”6M”- Enköpings kommun samarbetar med andra kommuner (Södertälje, Nykvarn, Strängnäs, Eskilstuna, Västerås) mot organiserad brottslighet.

1.5 Ansvar

1.5.1 Vård och omsorgsnämnden:

- Har det yttersta ansvaret att säkerställa att resurser används korrekt och att beslut enligt SoL, LSS och HSL följer gällande lagstiftning.
- Beslutar om internkontrollplan och följer upp resultatet.
- Fattar beslut om anmälan till rättsvårdande myndigheter vid misstanke om välfärdsbrott och konstaterande av oegentligheter.
- Fastställer riktlinjen och vid behov reviderar den.

1.5.2 Förvaltningschef:

- Säkerställer att det finns tillräckliga resurser för intern kontroll och uppföljning.
- Ansvarar för att ledningssystem och interna kontrollsystem finns och är ändamålsenliga.
- Säkerställer att riktlinjen är känd, implementerad och efterlevs i organisationen.
- Deltar i styrgrupp för samverkan inom ”6M” -Välfärdsbrottslighet inom vård och omsorg.

1.5.3 Verksamhetschefer

- Ansvarar för att vara uppmärksamma och vidta åtgärder utifrån rutin vid misstanke eller konstaterade välfärdsbrott.

1.5.4 Verksamhetschef Bistånd:

- Leder arbetet med att göra riskbedömningar och analysera dessa för välfärdsbrott inom SoL, LSS och HSL kopplat till otillåten påverkan, fusk med tidsredovisning eller felaktigt beviljade insatser.
- Har det operativa ansvaret att säkerställa rättssäker myndighetsutövning enligt SoL, LSS och personlig assistans, inklusive beslut från Försäkringskassan (Socialförsäkringsbalken, 2010:110).
- Ansvarar för att ta fram ändamålsenliga rutiner för enhetens arbete med att motverka välfärdsbrott.

UTKAST

- Ansvarar för att det finns tillförlitliga rutiner för handläggning, dokumentation, beslut och uppföljning.
- Säkerställer att samtliga yrkeskategorier har kunskap gällande lagstiftning, styrdokument och lokala rutiner för att motverka välfärdsbrott och misstanke om oegentligheter.
- Leder arbetet med att identifiera risker för välfärdsbrott inom biståndsprocessen, såsom:
    - otillåten påverkan från närstående eller utövare.
    - bristfälliga utredningar.
    - felaktigt beviljade insatser.
    - felaktiga utbetalningar.
- Har rätt att delegera en eller flera ovanstående ansvarsområden till enhetschef bistånd. Detta bör framgå av en lokal rutin.

1.5.5 Enhetschef Bistånd

- Beslutar om utredningar och vidtar åtgärder utifrån biståndschefens (eller övriga funktioners) initierade fall i samverkan med biståndschef, biståndshandläggare och verksamhetscontroller vid misstankar om oegentligheter eller felaktiga utbetalningar (FUT).
- Samordnar eventuell polisanmälan, kontakt med IVO eller andra myndigheter vid händelser inom den egna verksamhetsgrenen.
- Ska agera vid misstanke om manipulation eller fusk avseende till exempel identitet, behov eller boendeform.
- Involverar rätt funktioner i kommunen till exempel kommunjurist.
- Ska göra en initial intern bedömning om det finns en saklig grund för misstanke om välfärdsbrott.
- Initierar och förbereder eventuell polisanmälan utifrån en bedömd allvarlighetsgrad i ärendet.
- Förmedla information om misstänkta oegentligheter till andra myndigheter som kan vara berörda av det misstänkta välfärdsbrottet.
- Utvecklar och samordnar, tillsammans med verksamhetschef Bistånd, ett långsiktigt och systematiskt arbete för att motverka välfärdsbrott inom SoL, LSS och HSL.
- Samverkar med verksamhetscontroller i initierade fall i utredning och eventuell polisanmälan om verksamhetschefen beslutat detta.

1.5.6 Biståndshandläggare:

- Ansvarar för att handläggning enligt SoL och LSS sker rättssäkert, objektivt och med god dokumentation.
- Ska vara uppmärksam på tecken på välfärdsbrott, se exempel under ”Termer och begrepp”.
- Har skyldighet att rapportera misstänkta oegentligheter till närmaste chef utan dröjsmål.
- Ska ha kunskap om visselblåsarfunktionen och hur den kan användas.
- Samverka med verksamhetscontroller i initierade fall i utredning och eventuell polisanmälan om verksamhetschefen beslutat detta.

1.5.7 Verksamhetscontroller:

- Gör kontroller och godkänner utbetalningar inom vård- och omsorgsförvaltningen.
- Agerar utifrån framtagen rutin vid misstanke om välfärdsbrott.
- Rapporterar till verksamhetschef Bistånd vid misstanke om välfärdbrott.
- Nekar utbetalningar vid misstanke om välfärdsbrott.
- Skapar underlag för återkrav från utförare.
- Samlar och hanterar information vid misstanke om välfärdsbrott.

1.5.8 Stödfunktion Samordnare med inriktning mot välfärdsbrott

- Driver arbetet med att motverka välfärdsbrott kommunövergripande.
- Finns som ett stöd för förvaltningarnas utsedda nyckelpersoner i arbetet med att motverka välfärdsbrott på förvaltningsnivå.

1.5.9 Övriga stödfunktioner och medarbetare

- är skyldiga att rapportera avvikelser, risker eller misstanke om oegentligheter.

UTKAST

1.6 Genomförande

För att säkerställa att den övergripande riktlinjen omsätts i praktiken ska varje berörd verksamhet upprätta lokala rutiner för genomförande och hantering av frågor som rör välfärdsbrott. Dessa rutiner ska vara anpassade utifrån verksamhetens specifika förutsättningar, samt tydliggöra roller och ansvar. De lokala rutinerna fastställs av verksamhetsansvarig chef och hålls aktuella genom regelbunden översyn minst en gång per år.

1.6.1 Förebyggande arbete

Vård och omsorgsförvaltningen ska arbeta systematiskt med att förebygga välfärdsbrott genom ett strukturerat och riskbaserat angreppssätt. Vård och omsorgsförvaltningen ska ha ett robust skydd mot oegentligheter i hela vård- och omsorgskedjan – från biståndsbeslut och inskrivning i hemsjukvården, till insatsgenomförande, dokumentation och uppföljning.

Viktiga principer för förebyggande insatser:

- Riskanalyser på verksamhetsnivå.
- Identifiering av risksituationer inom otillåten påverkan.
- Kartläggning av kända och möjliga risker på systematisk nivå.
- Kompetenshöjande insatser för olika yrkeskategorier.
- Stöd till chefer i utformning av rutiner som minimerar sårbarhet.
- Samverkan med externa aktörer som polis, andra kommuner och relevanta myndigheter i syfte att identifiera mönster, utbyta kunskap och samordna insatser på lokal, regional och nationell nivå.

Det strategiska förebyggande arbetet ska vara integrerat i förvaltningens kvalitetsledningssystem och ska återkommande revideras utifrån identifierade händelser och omvärldsförändringar.

1.6.2 Upptäckt och hantering

Förvaltningen ska ha beredskap för att upptäcka och hantera misstankar om välfärdsbrott. Hanteringen ska ske rättssäkert, enhetligt och i samverkan med berörda parter. Arbetet ska bygga på tidig upptäckt, hög följsamhet till rutiner, tydliga rapporteringsvägar och ett ansvarsfullt agerande som skyddar individens intressen och välfärdens resurser.

UTKAST

Viktiga principer vid upptäckt och hantering:

- Misstankar ska dokumenteras skyddat och eventuell bevisbörda säkras.
- Ärenden ska hanteras skyndsamt.
- Rapportering ska följa delegationsordning och ske enligt gällande rutiner.
- I ärenden som kan vara av allmänt intresse ska kommunikationsplan upprättas.
- Vid behov sker samverkan med relevanta myndigheter.
- Ansvariga chefer har ett särskilt ansvar att initiera vidare åtgärder.
- Händelser ska följas upp systematiskt och användas som lärande för att stärka det förebyggande arbetet.

1.6.3 Uppföljning och kontroll

Uppföljning och kontroll är centrala delar i förvaltningens arbete för att motverka och upptäcka välfärdsbrott. Verksamhetscheferna ska initiera, utveckla och koordinera insatserna på uppdrag av vård- och omsorgsnämnd och förvaltningschef.

Viktiga principer för uppföljning och kontroll innefattar:

- Långsiktig plan för interna kontroller och uppföljning kopplat till risker inom nämndens ansvarsområden.
- Genomförande av fokusområden eller tematiska granskningar.
- Hantering av inkommande tips och iakttagelser.
- Analys av avvikelser, mönster och felaktigheter.
- Återföring av resultat till nämnd, förvaltningsledning och berört verksamhetsområde.
- Uppföljning av identifierade brister.

Uppföljningen är en del av det systematiska kvalitetsarbetet och ska bidra till lärande, förbättring samt att välfärdsbrott och oegentligheter upptäcks och åtgärdas i tid.

1.7 Dokumenthistorik

Datum	Utgåva	Orsak till revidering	Upprättad av
2025-05-22	1.0	Upprättat arbetsdokument	Strateger och Utvecklare

UTKAST

2026-10-19	1.1	Ändrade funktioner	Utvecklare och samordnare mot välfärdsbrott

1.8 Referenslista

- Socialtjänstlagen (2025:400), SoL
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS
- Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL
- Kommunallagen (2017:725) – särskilt om ansvar för styrning och kontroll.
- SKR:s vägledning om välfärdsbrottslighet "Att förebygga och upptäcka välfärdsbrott" – Sveriges Kommuner och Regioner (2022).
- Statskontorets rapport: Välfärdsbrott – myndigheternas arbete mot brott i välfärdssystemen (Statskontoret 2021:19).
- Riksrevisionens rapport: Arbetet mot välfärdsbrott (RiR 2022:14).
- Välfärdsbrottslighet | SKR
- Visselblåsarfunktion
- Brottsförebyggande rådet

UTKAST